

že dříve nežli se sloučení pracujícího lidu bez rozdílu národnosti a náboženství provede, musí býti každá strana sama dle národnosti zorganizována, načež se teprve k úplnému sloučení všech bude moci přikročiti.

Ohledně otázky národní stávi ona za základ právo svobodného sebeurčování národů, nespätřuje ale v národním rozvětvení svých soudruhů žádnou překážku v jejich společném snažení k hmotnému se osvobození.

Jelikož považuje odborné a vzdělávací spolky za velepotřebné a užitečné, jelikož ony ponejvíce sebevědomí mezi pracujícím lidem rozšiřují a ku poznání jeho lidské důstojnosti valně napomáhají, chce všemožně o zařizování a rozšiřování spolků těchto pečovati, osvědčuje pak zároveň, že činnost její na tyto se pouze obmezovati nesmí.

Vzhledem k zásadám těchto bude československá sociálně demokratická strana v Rakousku všemi zákony prostředky domáhati se svobodné společnosti a zlomení tvrdošíjného zákona mzdy zrušením systému námezdné práce, vyzdvižení vykořisťování a odstranění veškeré sociální a politické nerovnosti.

Žádné povinnosti bez práv, žádná práva bez povinností!

II.

Částečně k uskutečnění svých základních ustanovení, částečně k působení neb agitaci pro ty samé stávi ona následující požadavky:

I. Všeobecné, stejné a přímé právo volební pro všechny státní občany od dvacátého roku stáří počínaje, jak do parlamentu, do sněmu a obecních zastupitelství, taktéž i do všech sborů, které práva a povinnosti celku, jakož i všech jednotlivých občanů, chrániti mají. - Všem takto zvoleným zástupcům lidu mají se patřičné diety poskytnouti.

II. Úplnou svobodu tisku, spolčování a shromažďování, jakož i úplnou svobodu práva koaličního.

III. Oddělení církve od státu a oddělení školy od církve.

IV. Obligátní vyučování a nucené navštěvování školy do 16 let; a bezplatné vyučování na všech veřejných ústavech vyučovacích.

V. Zřízení obrany lidu na místě stálého vojska.

VI. Všeobecné odhlasování lidu o všech zákonech v parlamentu sdělaných.

VII. Zavedení zdravotní dohlídky na všechny dělnické poměry, obživné prostředky a obydlí.

VIII. Přísne zákony, činící zaměstnavatele zodpovědnými za všechna neštěstí dělníků, jež zaviněna nedbalostí zaměstnavatelů.

IX. Zavedení pravidelné (normální) doby pracovní 10 hodin, s ohledem na nebezpečné závody 8 hod., obmezení práce žen a odstranění práce dětí v továrnách a průmyslových dílnách; zavedení ústavu neodvislých dozorců továrních a odstranění soutěže, prací trestnickou volným dělníků činěné.

X. Odstranění všech nepřijemných /! / daní a zavedení jediné přísné progresivní daně z příjmů a dědictví.

XI. Převzetí a spravování všech komunikačních prostředků a peněžních ústavů (jako bank, spořitelen atd.) ze strany obcí neb státu.

XII. Neodvislost soudu, volba soudců lidem, zavedení bezplatného a ústního řízení soudního a bezplatné ochrany práva.

XIII. Zrušení vazby vyšetřovací a zrušení trestu smrti.

XIV. Zařízení dělnické statistické úřadovny. Úředníky těchto úřadoven volí lid.

XV. Státní povznášení volného společenského bytí a státní úvěr pro samostatné výrobní spolky dělnické pod demokratickými zárukami.

(Organisace, 15. dubna 1878, č. 4. Cit. dle: Břevnovský sjezd 1878. Edice archivních dokumentů. Praha 1978, s. 211-213)

58.

1880 - 1885

Národnostní poměry v Brně

Když jsem r. 1880 jako desítiletý hoch přišel do Brna, sahal jeho obvod jen málo za hranice nynějšího vnitřního města; vojenská zásobárna na Veveří ulici byla již za městem, okolí Lužánek a Hutterova rybníku počalo se teprve zastavovati, Černá pole byla skutečnými poli a na Olomoucké přestávalo Brno skoro hned za mostem přes Svitavu: socha sv. Jana Křtitele při silnici byla již dost daleko za městem v polích.

Přesto, že bylo již tehdy mezi 82.000 obyvateli asi 32.000 Čechů, byl ráz města úplně německý; taková byla jeho správa, nápisy na obchodech a jinde byly jenom německé, ulice byly označeny jen v tomto jazyku a toliko na Křenové, na náměstí Lažanského a tuším i na Pekařské zachovaly se nárožní tabulky s nápisy německo-českými. Neupřilisuji, řeknu-li, že na hlavních třídách nebylo českého hovorů skoro vůbec slyšeti; my drobní studentíci byli jsme za své české rozmluvy od německých studentů a výrostků často bití, a z té příčiny docházelo mezi námi a nimi téměř ku pravidelným rvačkám. V těch byla na naší straně řemeslnická omladina české národnosti; hlavně řezníci a obuvníci byli četně zastoupeni, a tak jsme přes početní přesilu Němců v těchto bojích často vyhrávali. Někdy bylo ovšem třeba převzítí úlohu rozumnějšího a ustoupiti; taktické pravidlo o ústupu spořádaném bylo nám však úplně neznámo.

Česká škola národní byla tehdy jen jediná, soukromá; udržovala ji brněnská Matice školská a ústav byl umístěn v klášteře Minoritů, kde býval až donedávna před tím český ústav učitelů; některé učírny byly také v protějším domě Sternově. Žáků tam bývalo již na 400. Úporným úsilím českých vlastenců, jimž stál v čele ušlechtilý advokát dr. Bedřich Hoppe

a zemský úředník Kuneš Kunc, byla obec teprve ve školním roce 1881/2 přinucena zříditi první českou školu obecní; byla umístěna z nouze v německé škole na Příční ulici, a poměr obecní správy k novému ústavu charakterisuje výmluvně skutečnost, že správcem ústavu byl ustanoven člověk nezpůsobilý, zarytý nepřítel všeho českého, německý učitel Ignác Rohlena.

Ze středních škol byly v Brně jen naše gymnasium, které od r. 1881 mělo pobočky na Starém Brně, česká reálka na Křenové, tehdy právě založená, pak ženský i mužský ústav pro vzdělání učitelův a podle národnosti veliké většiny posluchačů byl českým i ústav bohoslovecký.

Pamatuju si dobře, že boj o školu byl za mých studentských dob hlavním obsahem českého usilování v Brně. Děti z Matiční školy, k nimž přibýly později děti z ostatních českých škol, byly živým obrazem našeho vývoje, a tak si vykládám, že byly miláčky vši české společnosti, pravými dětmi národa. Každého roku koncem června nebo začátkem července mívaly výlet do zahradní restaurace v Pisárkách; na tu slavnost se těšili v Brně mladí, staří a na výletišti se pak shromáždila všechna naše česká obec. Měla tenkrát zájem o své školy, do nichž sbírala dítky osobní agitací dům od domu; počítala bázlivě každého roku, nebylo-li těch našich drobných školáčků a těšila se srdečně, ukázal-li se sebemenší přírůstek mezi chlapci nebo děvčaty. A jednou za rok se šla na ně podívat do Pisárek, kde jim vystrojila skvostné radovánky. Plno maličkých Hanáků se tam hemžilo mezi stoly, pyšných na červené gatě a zelenavé kamizolky; "bázličky" s květovanými šátky, uvázanými na babku, šustěly tam domyšlivě širokými sukýnkami; vojáci břinkali šavličkami, hledice vážně zpod pozlacených tvrdých čák s chocholy, a malí hasiči svítili falešným stříbrem blyskavých helm. Děti deklamovaly, zpívaly, hudba hrála a všechno se radovalo jako v rodině, jejíž členové lnou k sobě důvěrně ve znepřáteleném okolí. Při těch výletech jsme my studenti mívali vynikající účastenství a podvečer jsme se s jásotem vracovali do Brna. Nad průvodem dětí vlály národní praporky do sladké vůně kvetoucích lip, oči se smály spokojeným leskem, naše studentské řady začínaly píseň za písničkou a staří lidé zpívali s námi v té veselé náladě, jež na venek vypadala demonstrativně a bojovně. Před školou u Minoritů jsme se loučili a nikdo neodešel, až bylo po všem: až malí praporečníci sklonili bíločervené praporky za zvuků hymny "Kde domov můj", kterou zpívala fisicera ústa, a až jsme my studenti ve sražených čtyřstupech vybočili z Minoritské ulice dál do města za hromového volání "Na zdar!" Co ví dnešní národ o tom, čím nám byla tehdy ta hymna a jak kdekoho národně posilovaly ty školní výlety!

Českého divadla jsme v prvních letech mých studií v Brně neměli; hry ve dvoraně Besedního domu byly po hrozném požáru "Okružního divadla" ve Vídni koncem r. 1881 zastaveny a v nynějším starém divadle našem na Veverčí ulici se počalo hráti teprve dne 6. prosince 1884. Tam jsme se my studenti přímo hrnuli. Musili jsme si sice vyžádati vždycky povolení třídního, ale dostávali jsme je bez obtíží a vzadu za sedadly jsme se ve

dřevěné ohradě za šesták tísnilo opravdu jako slanečci. Ale jaká to byla pro nás radost býti v divadle! Vzpomínám si, že jsem tam ponejprv slyšel jako kvartán Prodanou nevěstu; byl jsem tím požitkem přímo ohromen, a také tím, jak se obecenstvo v divadle chovalo. To nebylo nynější vyhýčkané, studené publikum: Hledištěm vítězně táhlo obecné nadšení nejen toho dne, nýbrž i jindy, a když jsme s jeviště slyšeli až do rampy mezi obecenstvo provolaný přípitek: "Na zdraví všem, kdo dobře smýšlejí se zemí českou!", nebylo potlesku a pochvalnému volání ani konce... Bože, toto v Brně, kde se zemí českou dobře smýšleli pomalu jen ti, co chodili do divadla, a my mezi nimi! Tehdy nebylo naše divadlo jen podnikem místním, nýbrž sloužilo potřebě celého národa, a tento jeho význam byl obecně uznáván. Zblízka i z dále vypravovány do Brna četné divadelní vlaky a příjezd každé takové výpravy býval nám všem velikým svátkem. A zejména nám studentům, kteří jsme měli v divadle dobrou školu vlastenectví a milovali je opravdu vášnivě. Každý ten divadelní vlak jsme si vedli do města slavným průvodem a nic nám nevadilo, že jsme musili chodit kolem humen, jak jsme s hněvem vyčítali: od nádraží nynější třídou Palackého, ulicí Divadelní, Hradební a Švédskou a pak k budově našeho divadla. Posilovalo to naopak náš mladický vzdor a odboj; píseň za písní hlaholila nepřetržitě z našeho průvodu, a když jsme šli mimo městské divadlo, tehdy ovšem německé (stojí od r. 1882), znělo naše "Hej, Slované!" po každé tak výbojně, že nebylo nikdy nevěřících v konečné vítězství. A jednou jsme si přece svůj divadelní vlak přes odpor městské policie zavedli do Brna městem přímo hlavními ulicemi. Přijeli jim Slováci od Břeclavě a Hodonína a na nás ta návštěva, oslňující barvami i jarostí, působila tak, že jsme v čele účastníků zamířili přímo proti širokému vchodu do Masarykovy ulice. Ten uzavírala řada městských strážníků a před nimi nás očekával, široce jsa rozkročen, tlustý inspektor Jablkowski pod chocholatým kloboukem. Nevím ani, jak se to stalo: ale najednou někdo z nás (myslím, že nebožtík přítel Kňaur) vlítl inspektorovi mezi rozkročené nohy, napřímil se pod ním a Jablkowski jak široký a dlouhý ležel na zemi. Zatím co se překvapení strážníci hrnulí pomocí mu na nohy, pronikl průvod jejich zmateným a nespořádaným kordonem a již "Slovan jsem a Slovan budu", "Šuselka nám píše" a jiné a jiné mohutně rozechvěnými, vysokými vlnami hlaholily mezi udivenými domy Masarykovy třídy.

(Hynek Bulín, České Brno za mých studentských dob. In: 60 let českého gymnasia v Brně 1867 - 1927. Brno 1927, s. 47-49)